

FORSVARET
Forsvarets sanitet

CO₂-forgiftning og dybderus

KL LEGE SINDRE EKREN

Helse for stridsvorne 14.04.15 1

FORSVARET
Forsvarets sanitet

KARBONDIOKSID - CO₂

- Forbrenningsprodukt i cellene, skilles ut i lungene
- CO₂-konsentrasjonen er vanligvis 0,04 % i luft, men den stiger til ca 5 % i alveolene
- styrer respirasjonen – CO₂-reseptorer i hjernestammen
  - (ventilasjonen øker opp til et visst pCO₂- deretter ” point of no return”- kan skje ved dyddykk - 200 m)
- Utvider blodårer
- CO₂ produksjon
  - i hvile: 200ml/min
  - max arbeid: 3000ml/min

Helse for stridsvorne 14.04.15 2

FORSVARET
Forsvarets sanitet

pCO₂

- ren luft
  - pCO₂: 0.0033 bar
- lungevener arterielt blod
  - pCO₂: 0.053 bar
- lungealveoler
  - pCO₂: 0.053 bar
- lungearterier/ venøst blod
  - pCO₂: 0.059 bar

Helse for stridsvorne 14.04.15 3

FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hyperkapni – CO₂-forgiftning

- **DYKKERELATERTE ÅRSAKER:**
  - **stort døddrom** i pusteventil/ helmaske
    - Puster inn igjen sin egen utåndingsgass – CO₂ akkumuleres
  - fridykk: lang snorkel
  - **svikt av CO₂-absorber** i lukket pustesystem (100% O₂-utstyr marinejegere)
  - **dårlig lufting** av hjelm/ trykkammer – CO₂ er 1,5 ganger tyngre enn oksygen og nitrogen og vil kunne samle seg på lavtliggende steder
  - **dårlig lungeventilasjon**
    - (metningsdykk- **høy viskositet** av gassen)
  - **Forurensing** av CO₂ i pustegass
    - Dannes ved forbrenning av organisk materiale – i slike tilfeller vil oftest gassen smake/lukte vondt pga. forurensning med andre gasser

Helse for stridsvorne 14.04.15 4

FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hyperkapni

- Forsterkes av
  - Dybde (øket pustemotstand/tett pustegass)
  - Hardt arbeid (øket CO₂ produksjon)
- CO₂ forgiftning og dykkere
  - Dykkere har generelt ” dårlig CO₂ sensitivitet”
  - Kan bygge opp høy CO₂ i blodet uten vesentlige sympt.
  - ”tåler mer” (ukjent årsak)
  - (jmf. KOLS-pas.)

Helse for stridsvorne 14.04.15 5

FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hyperkapni - Symptomer

- Viktigst: åndenød/kvelningsfølelse
- Hodepine
- Hjertebank
- Angst
- Svette
- Hyperventilering

Helse for stridsvorne 14.04.15 6

 Symptom ved CO₂ stigning/ toleranse v/ 1 Atm:

- **3% CO₂/0.02Atm**
  - doblet ventilasjonsrate
- **6% CO₂/0.06Atm**
  - tungpustet, økt respirasjonsrate, økt tidevolum
  - BT/pulsøkning, svette, rødme
  - forvirring, rastløshet, dårlig motorikk
- **10% CO₂/ 0.10 Atm**
  - bevisstløsheit
- **12-14% CO₂/ 0.12-0.14 Atm**
  - respirasjonsdepresjon, cardiodepresjon = nedsatt hjerterytme
- **20-40% CO₂/ 0.20-0.40 Atm**
  - rask død

Helset for stridsvorne 14.04.15 7

 OBS OBS OBS

- **EN MERKER IKKE alltid TIDLIGE SYMPTOMER UNDER VANN.**
- **Kan bli BEVISSTLØS UTEN FORVARSEL!!!**

Helset for stridsvorne 14.04.15 8

 Andre effekter av CO₂

- Vasodilatasjon
  - Ugunstig i bunnfase – mer nitrogen til vevet
  - Men en viss CO₂ økning vil trolig bidra til en hurtigere utvasking av nitrogen ved dekompresjon
  - Gir hodepine
- Kjernedannere? – samler gass til bobler der hvor det er overmetning/gassoverskudd
  - Øke fare for TFS
- Ved etablert TFS vil trolig CO₂ bidra til en volumøkning av boblene

Helset for stridsvorne 14.04.15 9

 Case

- 25 år gml minedykker
- Dykk med rebreather 60/40
- Sterk strøm, tungt arbeide
- Funnet bevisstløs av parykker på 5 m dybde, munnstykket ute av munnen

Helset for stridsvorne 14.04.15 10

 Case

- Hva gjør du?
- Diagnostiske overveielser
- Håndtering?

Helset for stridsvorne 14.04.15 11

 Tiltak

- Sikre oppdrift,
- Starte gjenopplivning
- ABC
- Trykkammer?

Helset for stridsvorne 14.04.15 12

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Diagnostiske vurderinger

- Gassforgiftning?
- CO₂, O₂?
- Økt pustemotstand, hardt arbeide disponerende faktorer.
- Gassblanding?

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 13

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Shallow water black-out

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 14

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hva skjer ved hyperventilering?

- CO₂ styrer respirasjonen
- CO₂ øker når en holder pusten- "breaking point"
- Nå senere etter hyperventilering (pCO₂ reduksjon i alveoler)
  - lufter ut CO₂ av kroppen – føler senere trang til å puste
- pO₂ kan falle til kritisk nivå uten forvarsel

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 15

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hypoksisk blackout

- Faren ved fridykking
- Cellene forbruker O₂ – gradvis fall i O₂%
- Tolererer lavere O₂% ved dype fridykk pga. høyere pO₂

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 16

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Hypoksisk blackout

- Under oppstigning vil pO₂ falle til under kritisk verdi
- Under et visst nivå vil dette føre til bevisstløshet

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 17

 FORSVARET
Forsvarets sanitet

Dybderus

Helsetilbud for stridsverne 14.04.15 18

FORSVARET
Forsvarets sanitet

INERTGASSNARKOSE

→ metabolisk inaktive gasser

- **Kjennetegn:**
  - Reduserte neuromuskulære prestasjoner
  - Red. intellektuelle prestasjoner
  - Endret stemningsleie og oppførsel
  - Alkohollignende rus
- Kommer ved visse partialtrykk av inertgassen
  - Ulik grad av fettløselighet
- Inertgasser som gir narkose:
  - Neon, argon, krypton, xenon
  - Hydrogen, anestesigasser, **nitrogen**

Helse for stridsvorne 14.04.15 19

FORSVARET
Forsvarets sanitet

INERTGASSNARKOSE

- Membranstabiliserende effekt – påvirker nervenes ledningsevne
- N₂O – lystgass - så narkotisk at den er effektiv selv ved overflatetrykk
- Narkotisk potensiale:
Xe>Kr>Ar>N₂>H₂>Ne>He

Helse for stridsvorne 14.04.15 20

FORSVARET
Forsvarets sanitet

NITROGENNARKOSE

”dybderus”

- Årsak: økt pN₂
- Rask utvikling
- Økende dybde gir økende symptom
- Ingen forverring over tid
- Alkohollignende rus

Helse for stridsvorne 14.04.15 21

FORSVARET
Forsvarets sanitet

Dybderus

Store individuelle variasjoner

- Luft som pustegass
  - Første innslag ved ca 30m
    - Lett eufori, nye oppgaver kan virke vanskelige
  - Tydelig ved ca 30-50 meter
    - Red. resoneringsevne, hukommelse, reaksjonsevne
    - Økt selvtilit, latter (kontrollerbar)

Helse for stridsvorne 14.04.15 22

FORSVARET
Forsvarets sanitet

Dyp dybderus

- 50-70 meter
  - Ukontrollert latter/ hysteri, snakkesalig
- 70-90 meter:
  - svært svekket dømmekraft og yteevne. Livsfarlig!
- 130-150 meter:
  - ”hallusinatorisk rus” (LSD); bisarre vrangforestillinger, hallusinasjoner

Helse for stridsvorne 14.04.15 23

FORSVARET
Forsvarets sanitet

- Forhold som påvirker dybderusen
  - Individuelle forskjeller
  - CO₂ (øker narkosen).eks. hardt arbeid, tungpustet ventil
  - Angst, promille/ bakrus (forsterker narkosen)
- Tilpassning
  - ”tilvenningsdykk” øker personlig toleranse/ egen oppfatning av narkosegrad, men påvirker neppe objektiv yteevne
- **Behandling: ikke nødvendig. Effekten forsvinner når dykkeren svømmer opp → reduksjon av partialtrykket**

Helse for stridsvorne 14.04.15 24

Helium

- Beskjeden narkotisk effekt sammenlignet med de andre gassene – anvendelig ved dypdykking
- Lav molekylvekt, tetthet – 6 ganger lettere enn N₂ - mindre viskositet/pustemotstand

Helpe for stridsverne 14.04.15 25

Helium

- Ulemper:
  - Oppløsligheten av helium i kroppens vev er høyere enn for nitrogen – øker faren for trykkløstsyke (må benytte spesielle tabeller)
  - leder varme fem ganger lettere enn luft
  - stemmefordreining
  - dyr

Helpe for stridsverne 14.04.15 26